

tionspolitikerer Churchill, der forsøgte at påvirke den vestlige politik over for Sovjetunionen. I 1946 havde han holdt jerntæppe-talen. Nu – to år senere – nedgjorde han appeasement-politikken i en sådan grad, at det kunne være vanskeligt at forsvare en mådeholden og forsonende politik over for Stalin. Sevaldsen er opmærksom på sådanne aspekter ved Churchills historieskrivning, men kunne have gjort mere ud af det. De, der interesserer sig for denne fascinerende side af Churchills virke, anbefales David Reynolds *In Command of History* (2004).

Desuden må det indvendes, at Churchills anden periode som premierminister er noget nødtørftigt behandlet. Samlet skildres denne embedsperiode, der forløb over fire-fem år, på kun 12 sider (s. 368-379). I betragtning af, at årene frem til midten af 1950'erne var den sidste tid, hvor man med nogen rimelighed kunne opfatte Storbritannien som en rigtig stormagt, men også hvor vigtig første halvdel af 1950'erne var for den fortsatte kolde krig og de følgende årtiers samarbejde i NATO, kunne det have været spændende med yderligere analyser af britisk politik i den periode. Dette så meget desto mere, eftersom Churchills forsøg på at få supermagterne til at komme overens med hinanden formentlig også var rundet af en erkendelse af, at britisk indflydelse i verdenspolitikken var aftagende. Hvilken rolle ville Storbritannien da få, og hvori bestod Churchills ambitioner?

Samlet set har Sevaldsen begået en fornem biografi om den måske mest betydelige britiske politiker i det 20. århundrede. Bogen fremstår uprætentiøs, for så vidt som Sevaldsen ikke er den, der oversælger sine egne resultater. Dem er der ellers mange af, og det er i det hele taget en meget anbefalelsesværdig bog om Churchill, om britisk indenrigs- og udenrigspolitik og om internationale relationer i perioden mellem den victorianske tid fra slutningen af 1800-årene frem til det moderne Storbritannien under den kolde krig – herunder om det tosidede dansk-britiske forhold.

Rasmus Mariager

HANS BONDE: Fodbold med fjenden. Dansk idræt under hagekorset, Odense 2006, Syddansk Universitetsforlag. 498 sider. 348 kr.

Allerede i forfatterens disputats om Niels Bukh var forholdet mellem idræt og autoritær politik og politisk kultur et vigtigt tema. Det gælder naturligvis endnu mere i *Fodbold med fjenden*, der handler om det danske idrætssamkvem med den tyske besættelsesmagt under Anden Verdenskrig. I lighed med Niels Bukh-bogen har også det her diskuterede værk opnået en omtale og popularitet, som er usædvanlig for en historisk undersøgelse. Omdrejningspunktet i bogen er den påstået upolitiske idræts politiske manøvrer under og efter besættelsen. Foruden idrættens toporganisation bliver der også set nærmere på klubber, individuelle udøvere og specialforbund.

Fodbold med fjenden gennemgår først det idrætslige samarbejde mellem danske og tyske i 1930'erne. Formålet med dette er at vise, hvorledes danskernes allerede orienterede sig mod den tyske idræt før krigen, og dermed argumentere for, at det åndelige immunforsvar mod den nazificerede tyske idræt allerede var svækket.

I *Fodbold med fjenden* skinner forfatterens interesse for og viden om Niels Bukh igennem flere steder. Det er ikke noget problem i sig selv, om end man kunne forestille sig, at afsnittet om den svækkelse af det mentale immunforsvar over for nazismen, der foregik i 1930'erne, kunne beskæres, uden at pointerne ville

gå tabt af den grund. Man kan også andre steder se, hvor Bondes særlige interesser ligger – f.eks. brydesporten – uden at det dog skaber nogen generende ubalance i fremstillingen som helhed.

Efter gennemgangen af 1930'erne følger et afsnit om dansk idræt under besættelsen. Her redegøres for den danske idrætsledelses overvejelser og råderum i forbindelse med de herskende magtforhold. Den generelle holdning er, at ledelsen havde betydeligt råderum, og det skinner flere steder igennem, at Bonde mener, man burde have holdt mere igen.

Efter det overordnede afsnit om besættelsen tages fat på en række deltemaer som fx sportsjournalistikkens tysklandsorientering, atletikkens og svømmningens særligt belastende forhold til den tyske idræt, alsangen og endelig den titelbærende fodbold. Også tyskernes planer for idrætsarbejdet i det nye Europa beskrives, inden der tages fat på det skift i orienteringen bort fra Tyskland mod England, der opstod som konsekvens af den ændrede krigslykke. Til sidst diskuteres idrætsledelsens rolle i forhold til den selvransagelse, der foregik efter krigen. Der redegøres for, hvordan det i høj grad lykkedes idrætsledelsen at flytte fokus fra Dansk Idræts-Forbund (DIF) til den enkelte udøvers engagement i (uheldige) politiske sammenhænge. Det var blandt andet på grund af dette vellykkede træk, at dansk idræt i efterkrigsårene kunne fastholde og udbygge den rolle som nationalt samlingspunkt, der var blevet idrætten til del under krigen.

Bogen er med sine næsten 500 sider noget af en kleppert, og den kunne som sagt godt have været redigeret strammere. På den anden side, de mange begivenheder og omstændigheder, der behandles, er interessante, og bogen når rundt om det meste. Fremstillingen er således ganske dækkende, specielt når man tager det tilgængelige kildemateriale i betragtning. En del af den research der ligger til grund for bogen, er udført af Martin Frei, der har skrevet speciale om DIF og besættelsesmagten. At to forfattere har været aktive, bidrager måske til, at bogen af og til gentager sig selv lovlig meget, og at der er dele, der virker sammenklippede eller mosaikagtige. De relativt mange slåfejl bidrager yderligere til dette indtryk.

Den generelle interesse for selve de sportslige begivenheder giver sig udtryk i, at bogen indeholder mange berettende detaljer, så den sportsinteresserede læser bliver godt underholdt med historier om idrætsbegivenhederne. Disse beretninger suppleres af de mange citater fra udøvere og ledere.

Bogens centrale budskab er, at den danske idræts ledelse benyttede mottoet om den upolitiske idræt til at manøvrere uden om de mest prekære og politisk væsentlige spørgsmål i forbindelse med besættelsen. Idrætsledelsen, dvs. DIF-toppen, ønskede ikke at tage stilling, hvis den kunne blive fri, og det kunne den netop under henvisning til idrættens upolitiske karakter. Ifølge Bonde var dette intet andet end villigt samarbejde fra ledelsens side. At den danske ære trods alt står nogenlunde intakt, tillægges reelt tilskueroprøret i forbindelse med fodboldkampene mod den østrigske klub Admira Wacker. Disse optøjer får ligefrem æren – som vendepunkt betragtet – for ændringen i den danske samarbejds politik. Helten er altså »det gemene fodboldpublikum«, selvom de formentlig ikke gjorde oprør ud fra en samlet politisk holdning. Bondes holdning er tydelig: han mener ikke, der burde have været samarbejdet på idrætsfronten. Han søger dog at tage misteltenen i ed ved i konklusionen at bemærke, at man ikke skal dømme i bagklogskabens lys, og at en lang række faktorer spillede ind på samarbejdet: idrætsledernes kærlighed til sporten, økonomi, udøvernes alder og korte karriere m.v.

Bonde er fra flere sider blevet beskyldt for generelt at tage for tydelig stilling

og dømme for hårdt, og specielt i tilfældet med hækkeløberen Ole Dorph-Jensen for at fejlfortolke og frembringe fejlagtige oplysninger. Dorph-Jensen var atletikudøver under krigen og deltog ifølge *Fodbold med fjenden* i et atletikstævne i Norge i september 1940. Når det opfattes som ekstra problematisk, er det naturligvis fordi den norske idræt fra starten blev overtaget af nazister og således ikke kunne dækkes ind under idrættens frihed for politisk ladning. Ole Dorph-Jensen er stadig iblandt os, og kunne derfor stå frem i medierne og dokumentere sin manglende deltagelse i det nævnte stævne. Bonde har taget kritikken til efterretning med den tilføjelse, at timingen i forhold til, hvornår den kritiske stilling til besættelsesmagten træder ind, er central. Det kunne have været spændende, hvis flere af de andre involverede havde taget til genmæle og forsøgt at gendrive eventuelle fejl og mangler. Der er dog mange, der ikke længere er i live, mens andre har valgt at tie. Ole Dorph-Jensen-debatten kørte i dagbladene omkring årsskiftet 2006/07. Det er begribeligvis problematisk hvis der er flere lignende fejl i bogen, men der ændres formentlig ikke væsentligt på det samlede billede af en idræt, der deltog i idrætsarbejde med besættelsesmagten i et hidtil udokumenteret omfang.

Det idrætslige samarbejde bliver i bogen fremstillet som dét kulturpolitiske område med størst kontakt mellem besættede og besatte. Det gør idrætten til et interessant genstandsområde for undersøgelser af det mellemfolkelige samarbejde under besættelsen. Tyskernes gjorde bevidst brug af idrætten i propagandaøjemed. Fra dansk side gik samarbejdet ud over samarbejdspolitikens diktat. Et nærmere, kontrasterende studie af arbejderidrættens rolle kunne i den sammenhæng være interessant. Dansk Arbejder-Idræt var per definition politisk og dermed i princippet bedre i stand til at se den nazistiske brug af sporten som det, den var – propaganda. En sammenligning af DIF og DAI kunne specielt være interessant med henblik på det lange afsnit om 1930'erne. Tyskerne propagerede, mens dansk idrætsledelse til stadighed hævdede idrættens politiske uskyld. Det var eksterne faktorer, der til sidst stoppede samarbejdet – først og fremmest tyskerne selv, det svenske idrætsforbund og de danske fodboldtilskuere.

Fodbold med fjenden er en grundig og interessant bog om et emne, der stadig har stor aktualitet. Idrættens rolle i samfundet er større end nogensinde før, mens dens politiske ladning stadig søges ignoreret både fra politisk og idrætsligt hold. Det er således helt berettiget, når Bonde slutter sin bog af med et kraftigt debatoplæg, der peger frem mod de politiske problemstillinger i forbindelse med OL i Beijing 2008.

Casper Licht

CLAUS BUNDGAARD CHRISTENSEN, JOACHIM LUND, NIELS WIUMOLESEN OG JAKOB SØRENSEN: *Danmark besat. Krig og hverdag 1940-45*, København 2005, Høst & Søn. 848 sider. 499 kr.

»Vi har skrevet denne bog, fordi vi syntes, at den manglede.« Med den konstatering indledes forordet til bogen. Det synes både at være noget af et understatement og en ualmindelig god grund til at skrive en bog. Der er ikke gjort noget forsøg på at skrive et større samlet værk om besættelsen siden slutningen af 1940'erne, og forfatterne har fuldstændig ret i, at en sådan fremstilling har manglet.

Bogen er et ualmindelig vellykket eksempel på, at faghistorie kan skrives på en god og forståelig måde. Det kan godt lade sig gøre at formidle bredt, uden